



Overlegorgaan  
Fysieke Leefomgeving

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties  
T.a.v. De heer J. van Dalen,  
Directeur Interbestuurlijk Programma Aardgasvrije Wijken,  
Directie Bouwen en Energie  
Turfmarkt 147  
2511 DP Den Haag

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL)  
Rijnstraat 8  
Den Haag  
Postbus 20901  
2500 EX Den Haag  
[www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl](http://www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl)

**Contactpersoon**

F.C.J. Wolf  
*secretaris*

M +31(0)6-11254139

[felix.wolf@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl](mailto:felix.wolf@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl)

**Kenmerk**

IENW/BSK-2019/201855

**Bijlage(n)**

1

Datum 17 september 2019  
Betreft OFL project sociaal-maatschappelijke aspecten  
van Aardgasvrije Wijken (OFL-PAW) Tweede  
Voortgangsrapportage OFL 2019

Geachte heer Van Dalen,

Het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) en het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hebben afgesproken dat zij geregeld samen de voortgang van het OFL-project sociaal-maatschappelijke aspecten van Aardgasvrije Wijken (OFL-PAW) zullen bespreken. Hierbij wil ik u op de hoogte stellen van de bevindingen van het OFL in de periode van mei tot september 2019. Zoals besproken tijdens onze ontmoeting afgelopen donderdag 12 september.

De afgelopen periode heeft voornamelijk in het licht gestaan van wijkbezoeken en het verder ontwikkelen van het OFL-project. Met name de wijkbezoeken aan vijf wijken hebben tot een beter inzicht geleid in de sociaal-maatschappelijke aspecten bij het aardgasvrije maken van wijken. Voor een uitgebreidere beschrijving van de activiteiten en analyses die ten grondslag liggen aan onze bevindingen verwijs ik graag naar de tweede OFL-voortgangsrapportage 2019.

In deze brief wil ik de nadruk leggen op drie signalen. Hieronder zal ik een toelichting geven op de drie signalen:

**Signaal 1 – Bewoners hebben iets met energie/duurzaamheid**

Opvallend was dat bij alle wijkbezoeken, op een enkele uitzondering na, alle mensen met wie het OFL sprak, begrepen dat er op energiegebied iets moet veranderen. De redenen die mensen hiervoor noemen varieerden, zeker. Ook waren er veel vragen over de betaalbaarheid. Bovendien - zeker niet onbelangrijk: dit beeld kwam vaak pas naar boven nadat enige tijd met een bewoner gesproken was.

Uiteraard is dit signaal gebaseerd op een beperkt aantal gesprekken (ruim honderd) in een beperkt aantal wijken en buurten. Toch denkt het OFL dat deze constatering belangrijk is en wel om twee redenen:

- Ten eerste kan het thema verduurzaming een katalysator zijn voor de verbinding en contact tussen verschillende mensen en groepen in de wijken. Het tweede signaal (paragraaf 3.3) gaat daar ook op in.

**Datum**

17 september 2019

- Ten tweede biedt deze constatering een aangrijpingspunt voor het activeren van groepen. Het thema duurzaamheid en meer specifiek het aardgasvrij maken van wijken, zegt de bewoners iets.

### **Signaal 2 – De wijken kunnen zeer divers zijn**

Een tweede opvallende constatering die volgt uit de wijkbezoeken is dat wijken qua bewonerssituatie minder uniform zijn dan vooraf werd aangenomen. Hoewel het OFL in dit rapport spreekt over wijkbezoeken, waren het vaker, buurtbezoeken of bezoeken die (onbewust en ongemerkt) over wijkgrenzen heen gingen. Zelfs op buurtniveau waren er grote verschillen, zelfs op huizenblok niveau. Verschillen waren er in eigendomssituatie maar met name verschillen in de mate waarin de bewoner zich (sociaal) verbonden vond met de buurt. Aan de ene kant hebben we gesproken met mensen die samen met buurt de tuinen minder overstromingsgevoelig wilden maken voor extreme regenbuien. Aan andere kant waren er bewoners die ondanks dat ze er al jaren woonden, geen enkel contact hadden met buurtgenoten.

### **Signaal 3 – Wijken of ecosystemen?**

De vraag is of, onder andere gezien de ervaringen van het OFL met de omgevingswandelingen, de wijk wel door de bewoners als een belangrijke sociaal-maatschappelijke eenheid wordt ervaren. Het is voor het OFL nog duidelijker geworden dat er samenwerkingsverbanden en intermenselijke relaties (ecosystemen) zijn die zich niets van een wijkindeling aantrekken. De niet tot een wijk of dorp beperkte biljardvereniging, voetbalclub, energiecoöperatie of kerkgenootschap zijn daar voorbeelden van. Deze relaties zijn wellicht veel meer van doorslagende invloed op de houding ten opzichte van het aardgasvrij maken dan het wijkverband. Daarom spreekt het OFL over ecosystemen. Hier wordt het begrip ecosysteem gebruikt als een aanduiding voor de combinatie van een levensgemeenschap en de abiotische factoren van een gebied.

Deze constatering heeft mogelijk consequenties voor het gebruik van de wijk als belangrijkste eenheid voor het aardgasvrij maken van bestaande woningen. Het klimaatakkoord van 28 juni 2019 stelde: "Warmtenetten of verbouwingen worden op wijkniveau georganiseerd"; hetgeen ook is ingegeven door een technische afweging. Het OFL toornet niet aan het kiezen van de wijk als belangrijkste uitvoerings- en benaderingseenheid voor het PAW. We zien dat als een gegeven. Wel kan het zo zijn, dat één participatie aanpak per wijk, minder vaak mogelijk zal kunnen zijn dan eerder werd aangenomen.



**Datum**

17 september 2019

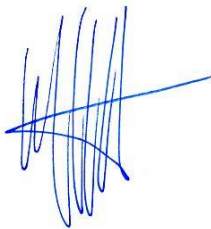
Het is mijn intentie om deze brief en de bijbehorende bijlagen via de OFL-website openbaar te maken.

Zoals met u is afgesproken zal de volgende voortgangsrapportage een jaarrapportage zijn in de vorm van een brief aan minister Ollongren. Wij verwachten deze jaarrapportage in februari 2020 te kunnen sturen.

Bij deze brief hoort een bijlage, te weten: de voortgangsrapportage.

Met vriendelijke groet,

Marleen Stikker



*Voorzitter OFL*

